

HIRİSTİYANLIĞIN MİMARİ PAVLUS'UN KADINLARIN ÖRTNMESİYLE İLGİLİ SÖZ- LERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Hakkı Ő. YASDIMAN*

AN EVALUATION OF THE STATEMENTS OF PAULUS CONSIDERING WOMEN'S HEAD COVER.

During intellectual formation and maturing of his ideas, other cultures have contributed a lot to the Jewish background of Paulus who had an active life. His statements concerning the social status of women and especially the scarves/veils resemble exactly to those in the Old Testaments and the Talmud. His view of the scarf/veil reflects the traditions of the cultures in which he was obliged to live in. Paulus, therefore, has not invented a new idea about the "woman" and their "head cover", but uttered the cultural values of those days. This fact, therefore, is not an original and new idea for the Christian doctrine.

Hıristiyanlık denilince İsa'dan sonra ilk akla gelen isimlerden birisi, belki de en önemlisi Pavlus'tur. Bu durum, onun hem fikirlerinin hem de yaşam tarzının Hıristiyan dininin inanç ve öğretilerinin Şekillenmesinde oynadığı rolden kaynaklanmaktadır.

Hıristiyan dünyanın Pavlus'a gösterdiği bu teveccühün arkasında hiŐ Őüphe-siz, onun kendisi hakkında ileri sürdüğü bir takım iddiaların da payı bulunmaktadır. Bu bağlamda o, rneđin Hıristiyanlık iŐerisindeki yerini vurgulamak ve misyonunu göstermek bakımından, daha annesinin karnında iken Tanrı tarafından seŐilip, görevlendirildiğini ileri sürmüŐtür.¹ Yine: "... size teslim ettiğimi ben Rab'den aldım.²"; "...

* Dr. , Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. yasdiman@yahoo.com

¹ Galatyalılara, 1:15-16.

² I. Korintlulara, 11:23.

Baba Allah vasıtası ile resul olan Pavlus...³” gibi sözlerinde hep yaptığı görevin bir ilâhî boyutu olduğuna dikkatleri çekmeye çalışmıştır.⁴

İşte buna benzer iddialarla, yaptığı icraatlarla Hıristiyanlıkta tarihsel öneme ve müstesna bir yere sahip olan Pavlus’un hayatının önemli bir kısmının, inandığı dini yayabilmek düşüncesiyle çıktığı seyahatlerde geçtiği görülmektedir. Biz bu araştırmada onun, yine böyle bir gaye ile gittiği ve bir müddet kaldığı, Eski Yunan şehri Korint’teki cemaatine yazdığı ilk mektubunun bir bölümünü ele alacak ve burada dile getirdiği görüşlerini analiz edeceğiz.

Pavlus, M. S. 55 yıllarında iken Efes’te “I. Korintoslulara” başlığı ile bir mektup kaleme almıştır. Bu mektubun 11. babının 3-16 cümlelerinde kadınlar üzerinde durmuş ve bu arada da başörtüsünden bahsetmiştir. Pavlus’un mektubunun bu bölümündeki görüşlerden de güç alan bir kısım Hıristiyan din adamı kadınlara karşı yüz yıllarca sürecek “olumsuz” bir tavrın içine girmişlerdir.⁵ Yine, bazı Hıristiyan din bilginleri de bu mektuptaki başörtüsünün zikredildiği cümleleri kadınların tesettüre bürünmeleri yönünde bir gerekçe olarak kullanmışlardır. Diğer taraftan, aynı cümleler, son bir kaç asırdır, Hıristiyanlıkta baş örtüsünün bulunmadığına dair en önemli delillerden birisi olarak gösterilmiş ve gösterilmeye de devam etmektedir.

Biz araştırmamızda bu tartışmalar üzerinde durmayacağız. Çünkü bu makalenin hazırlanmasındaki asıl amaç, Pavlus’un Korintlilere yazdığı birinci mektubunun 11. babındaki kadınlar hakkında ve özellikle de “başörtüsü” konusunda söylediklerinin arka planına gitmek, yani onun fikirleri üzerindeki diğer kültürlerin izlerini göstermektir. Dolayısıyla, bu araştırmada esas olarak bu mektubun 11:3-16 cümleleri üzerinde yoğunlaşılacak ve bu bağlamda da Pavlus’un görüşlerinin yetiştirdiği, yaşadığı çevrelerdeki örf ve adetlerle olan benzerliği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Pavlus’un hayatı ile ilgili yaptığımız araştırmalar onun hayatının öncelikle Yunan, Roma, Yahudi kültür üçgeninde geçtiğini ortaya koymaktadır.⁶ Pavlus, bir Yunan-Roma şehri olan Tarsus’ta doğmuş, çocukluğunu bu çevrede ve bu kültürler içinde yaşamıştır.⁷ Bir Roma vatandaşı olmanın avantajını kullanmış, zor zamanlarında da hep bu kimliğini öne çıkarmıştır.⁸ Diğer taraftan o, Yahudi bir aileden dünyaya gelmiş, Yahudi eğitimi almış ve aslında hayatının daha sonraki dönemlerinde bu yönüyle de hep iftihar etmiştir. Hatta, din değiştirdikten sonra da zaman zaman Yahudi hukukuna göre hareket etmiş ve bunu söylemekten de çekinmemiştir.⁹

³ Galatyalılara, 1:1-2.

⁴ Bu konuda ayrıca bkz. Galatyalılara, 2:7; I. Selanikililere, 4:2. Pavlus’un bu sözlerinin etkisi, öğretisinin Hıristiyan dünyasında gördüğü ilgiden anlaşılmaktadır. Onun düşüncelerinin ve görüşlerinin Hıristiyanlık üzerindeki tesiri için bkz. “Paul the Apostle”, *The Encyclopedia of Religion*, Ed. Turner, Edith and Frese, Pamela R, Macmillian Publishing House, New York, 1987, s. 221.

⁵ Bu konuda örnek olmak üzere St. Tertullian, St. Augustine ve St. Thomas Aquinas’ın kadınlar hakkında söylediklerini görmek için bkz. Armstrong, Karen, *The Gospel According to Woman*, Elm Tree Books, London, 1986, ss. 52-62 (<http://wings.buffalo.edu/sa/muslim/library/jesus-say/ch15.html>, Women in Christianity and Islam’dan naklen, Last modified: Mon. Nov. 18, 1996.

⁶ Pavlus’un hayatı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Gündüz, Şinasi, *Pavlus: Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2001.

⁷ Pavlus’un içinde çocukluk ve gençlik yıllarının geçtiği Tarsus’un o dönemlerdeki dinî, siyasî, kültürel vb. yapısı ile bu bölgede yaşayan diğer kavimler için bkz. Ramsay, W. W., *Tarsus: Aziz Pavlus’un Kenti*, Çev. Levent Zoroğlu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, ss. 28-47, 53-73.

⁸ Pavlus’un bir Roma vatandaşı olmasıyla ilgili olarak bkz. *Resullerin İşleri*, 16:37; 22:25-28.

⁹ I. Korintoslulara, 9:20.

Yine Pavlus'un hayatındaki dikkati çeken önemli hususlardan birisi de onun fazlasıyla seyahat etmiş olmasıdır. Bu seyahatleri dolayısıyla, gerek çocukluk yıllarında ve gerekse gençlik yıllarında Anadolu, Suriye, Ürdün ve Filistin onun yaşamında önemli tesirler meydana getirmiştir. Daha sonraları ise, Makedonya, Yunanistan, Ege adaları ve Roma Pavlus'un yaşamak durumunda kaldığı coğrafyalar olmuştur.¹⁰ Kısacası, Pavlus bütün bu yörelerdeki kültürleri yakından tanıma imkanını elde etmiştir.

Pavlus'un bu hareketli yaşam tarzının ve diğer kültürlerle yıllarca içiçe yaşamasının onun ileride ortaya koyacağı inanç ve öğretisinin şekillenmesinde oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Biz, bu çerçevede, şimdi Pavlus'un bütün bu dolaştığı ve kaldığı bölgelerdeki "tesettür" gelenekleri ile onun eski dini Yahudilikteki örtünme adetlerine ana hatlarıyla bir göz atmak istiyoruz.

O dönemlerde Yunanlı ve Romalı kadınlar başlarını kapatmaktaydılar.¹¹ Hatta, bu geleneğin devam ettirilmesinin temini için katı kurallar da getirilmişti. Bu kurallara göre, sokaklarda sadece hayat kadınlarının başları açık bir şekilde dolaşmalarına izin verilmekteydi.¹² Yahudi kadınlara gelince, onların da hem başlarını örttükleri, hem de iç kıyafetlerinin üzerine giyindikleri, vücudu bütünüyle kapatan bir dış örtü kullandıkları kaynaklarda yer almaktadır.¹³ Diğer taraftan, Yahudi kadınlarının başlarını kapatmanın ötesinde peçe de taktıkları rivayet edilmektedir.¹⁴

Aslında, dikkatle incelendiğinde Yahudi kadınların kıyafetleri ile Yunanlı ve Romalı kadınların kıyafetlerinin büyük ölçüde örtüştükleri görülmektedir. Hatta, bu farklı kültürlerdeki kıyafetlerin isimlerinde de büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bu durum Yahudilerin üzerindeki Helenistik tesirin tespiti bakımından önemlidir.¹⁵ Bir diğer ifade ile, Yahudi kadınının kıyafetinin Yunan ve Roma gelenekleriyle paralel olması, Yahudi kadın kıyafetinin arkasında söz konusu kültürlerin örf ve adetlerinin olduğunu düşündürmektedir.¹⁶ Çünkü, bilindiği gibi, Yahudiler asırlarca bu kültürlerle

¹⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Gündüz, Ş. , age., ss. 85-119.

¹¹ Yunanlı ve Romalı kadınların başörtüsü kullandıklarını görmek için bkz. Crawley, A. E. , "Dress", *Encyclopedia of Religion and Ethics*, 1994, C. V, s. 60. Yunanlı kadınların başörtüsü kullandıklarını görmek için bkz. Fashion 224, *History Of Costume*, Greek State University Collage Dept. Of Human Ecology Oneonta, NY, 13820, <http://www.oneonta.edu/faculty/angellkg/greek.html>, Instructor, Dr. Katherine G. Angell, Slide No: 54, 55; Romalı kadınların kıyafeti için de bkz. Drawing of a funerary procession into a columbarium, Credits: Albert Kuhn, Roma, 1913, http://www.vroma.org/images/mcmanus_images/columbarium.jpg, Keywords: Funeral, burial, religion; Statue of Roman woman with fringed palla, http://www.vroma.org/images/mcmanus_images/matron_palla.jpg, Capitoline Museum, Credits: Barbara McManus, Rome, 1979, Keywords: Clothing; women.

¹² Bkz. Halley, Henry H. , Bible Handbook, Halley's Bible Handbook, 1965, s. 59 (http://www.utoronto.ca/wjudaism/contemporary/articles/Tallitot/a_shulman_herz_2.html), *The Transformation of Tallitot: How Jewish Prayer Shawls Have Changed Since Women Began Wearing Them*'den naklen, last updated on: 05/14/2000).

¹³ Yahudi kadınının kıyafeti ile ilgili geniş bilgi için bkz. Grunwald, Max, "Costumes", *The Universal Jewish Encyclopedia*, Ed. Isaac Landman, Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc. , New York, 1948, C. III. , ss. 379-381.

¹⁴ Bkz. "Costume: Head Covering", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co. , New York, 1951, C. IV, s. 294. Ayrıca bkz. "Veil", *The Jewish Encyclopedia*, C. XII, s. 406; Brayer, Menachem M. , *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective*, Ktav Publishing House Inc. , New Jersey, 1986, s. 239.

¹⁵ Bkz. "Costume: Hellenic Influence", *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalls Co. , New York, 1951, C. IV, ss. 295-296. Bu konuda ayrıca bkz. Cook, Stanley A. , *The Religion of Ancient Palestine: In the Second Millennium B. C. , In the Light of Archaeology and the Inscriptions*, Archibald Constable Co. Ltd. , London, 1908, ss. 4-8; Miller, J. Maxwell and Hayes, John H. , *A History of Ancient Israel and Judah*, Westminster Press, Philadelphia, 1986, ss. 27-115, 250-477.

¹⁶ Bu benzerliğin tespiti bakımından, örneğin Yunan kadın kıyafeti için bkz. "Dress: Talmudic Times", *Encyclopaedia of Judaica*, Keter publishing House Jerusalem Ltd. , Jerusalem, 1996, C. VI, s. 215-216.

içiçe yaşamışlar ya da yaşamaya mecbur edilmişlerdir. ¹⁷ Aslında dikkatle incelendiğinde, Yahudilerde görülen tesettür geleneğinin, daha önce yerleştikleri Mezopotomya ile Mezopotomya çevresindeki kavimlerin adetlerine benzediği de anlaşılmaktadır. ¹⁸

İşte kıyafet konusundaki bu benzerlik, Yahudilerin diğer kavim ve milletlerle geçirdikleri süreçteki kültürel etkileşimin çok derin olduğunu ortaya koyması bakımından üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur.

Öte yandan, Filistin'deki eski topluluklardan örneğin Kenanlılarda da kadınlar başlarını kapatmaktaydılar. ¹⁹ Yine Filistin'de yaşayan Arap kadınları da tesettüre bürünmekteydiler. ²⁰ Bu durum, Filistin bölgesinde eski topluluklardan itibaren gelen bir tesettür geleneğinin bulunduğunu göstermektedir. Bunlara ilave olarak, Pavlus'un gitmek zorunda kaldığı Arabistan'da da kadınlar baştan ayağa kadar bütünüyle vücutlarını kapatmaktaydılar. ²¹

İşte elimizdeki bütün bu bilgilerden Pavlus'un çocukluğundan itibaren, bütün yaşamı boyunca -kendi annesi de dahil olmak üzere²²- kadınların sokaklarda kapalı dolaşabildikleri bir kültürel çevrede bulunmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Pavlus'un doğup-büyüdüğü ve içinde yaşadığı çevrelere ve oralandaki tesettür geleneklerine kısaca işaret ettikten sonra, şimdi de onun ikinci ve üçüncü seyahatlerinde uğradığı ve önemli başarılar elde ettiği Korint'le ilgili bazı bilgiler vermek yararlı olacaktır. Korint'le ilgili malumatın bulunduğu eserlerde, bu şehrin en eski Yunan şehirlerinden birisi olduğu ifade edilmektedir. Korint'in Pavlus'un yaşadığı dönemde ve öncesinde, bir ticaret ve kültür merkezi olması nedeniyle, büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Onun bu şehri ziyareti sırasında nüfusunun yaklaşık olarak 250. 000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Buna ilave olarak 400. 000 kadar da bir köle topluluğunun varlığından söz edilmektedir. Şehirde en az 12 mabed'in bu-

¹⁷ Bu konuda bkz. Taime, Sabir, et-Tarihu'l-Yahudiyyu'l-Am, Daru'l-Cil, Beyrut, 1991, ss. 5-398 (iki ciltten oluşan bu eserin birinci cildinde erken dönem Yahudi tarihi geniş olarak ele alınmıştır); The Cambridge History of Judaism, Ed. W. Horburg ve diğerleri, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, II-III. ciltler.

¹⁸ Bu konuda örnek olmak üzere Asur Kanunlarındaki maddeleri görmek için bkz. Tosun, Mebrure ve Yalvaç, Kadriye, "Orta Assur Kanunları", Sumer, Babil, Assur Kanunları ve Anmi- Uduqa Fermanı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975, Kol. V, madde 40, ss. 230-231, 252.

¹⁹ Bkz. "Dress: Talmudic Times", Encyclopaedia Judaica, C. VI, s. 214.

²⁰ Mişna, Kelim, 29 (The Mishnah, Giriş ve Kısa Açıklama Notlarıyla İbranca'dan İngilizce'ye Çev. Herbert Danby, Oxford University Press, London, 1972; The Mishnah [Mişna, Mişna indeksi ve dipnotlardan oluşan, kelime ve konu taraması yapılabilen İbranca-İngilizce hazırlanmış CD], Davka Corporation, Jewish Life & Davka Corporation and Judaica Press, Inc. , New York, Brooklyn, Version Ilc3, 1991-1996); Talmud Bavli, Shabbath, 65a (The Sancino Talmud [Rashi, Tosafot ve Torah Ohr ile birlikte Talmut metni, Talmut indeksi, Rashi on Torah ve dipnotlardan oluşan, kelime ve konu taraması yapılabilen İbranca-İngilizce hazırlanmış CD] Davka Corporation, Jewish Life & Davka Corporation and Judaica Press, Inc. , New York, Brooklyn, Version Ilc3, 1991-1996).

²¹ Bu konuda örnek olmak üzere bkz. el-Vakidi, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed en-Neysâbu'l-Meğazi el-Meğazi, Tah: Marsden Jones, Beyrut, 1965-6, II, 850; III, 989; İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdulmelik (218/833), es-Siretu'n-Nebeviyye, Beyrut, b. t. y. , I, 255; IV, 65-66. Ayrıca, Arabistan'daki kadınların "cahiliyye" denilen dönemdeki kıyafetleri ve diğer konular hakkında geniş bilgi için bkz. Savaş, Rıza, Hz. Muhammed Devrinde Kadın, Ravza Yayınları, İstanbul, 1992.

²² Pavlus'un ifadelerinden annesinin bir Yahudi olduğu anlaşılmaktadır. Yahudi geleneklerinde ise evli kadınların sokağa başlan açık bir şekilde çıkmaları kocalarının kendilerini boşama nedeni sayılırdı (Talmud Bavli, Shabbath, 57a, 57b). Bu nedenle, Pavlus'un bir Yahudi olan annesinin de bu geleneklere ve hukuki düzenlemelere göre tesettürlü olması gerekmektedir. Zaten, Yahudi kadınları için o dönemlerde başka bir kıyafet de söz konusu değildi. Bu konuda bkz. Talmud Bavli, Nedarim, 30b ve Talmud Bavli, Nedarim, 30b, dipnot 3.

lunduğu, bu mabedlerde "din adına" 1. 000 kadar hayat kadınının hizmet verdiği ileri sürülmektedir. Bu nedenle, Korint'e ahlaksızlığın yaygın ve serbest olduğu yer anlamında "Corinthianize" adı verildiği belirtilmektedir.²³ Korint'de hür kadınların sokaklarda başı açık gezmelerinin yasak olduğu, ancak hayat kadınları ve kölelerin örtüsüz dolaşabildikleri de yine Korint'le ilgili bilgiler arasında yer almaktadır.²⁴

İşte, kültürel alt yapısı yukarıda bahsettiğimiz gelenekler çerçevesinde şekillenen Pavlus, sosyal dokusunun önemli ölçüde serbest ilişkilere dayandığı anlaşılan, Korint'teki cemaatine yazdığı birinci mektubun 11:3-16 cümlelerinde kadınların erkekler karşısındaki konumlarından ve bu arada da onların örtünmeleriyle ilgili bazı hususlardan bahsetmiştir. Biz şimdi Pavlus'un örtünme konusundaki görüşlerinin yer aldığı bu cümleleri tahlile tabi tutacağız.

Pavlus'un Korintlilere yazdığı birinci mektubun 11:3-16 cümlelerinde şu ifadeler yer almaktadır:

"(3) Ama şunu da bilmenizi isterim. Her erkeğin başı Mesih, kadının başı erkek ve Mesih'in başı Tanrı'dır. (4) Başı örtülü olarak dua eden ya da peygamberlik eden her erkek başını küçük düşürür. (5) Ama başını örtmeden dua eden ya da peygamberlik eden her kadın başını küçük düşürür. Böylesinin başı traş edilmiş bir kadından farkı yoktur. (6) Eğer kadın örtünmüyorsa saçını kestirsin, ama kadının saçını kestirmesi ya da tıraş etmesi ayıpsa, başını örtün. (7) Erkek başını örtmemelidir. Çünkü erkek Tanrı'nın benzeyişinde olup Tanrı'nın yüceliğini yansıtır. Kadın ise erkeğin yüceliğini yansıtır. (8) Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. (9) Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı. (10) Bu nedenle ve melekler uğruna kadın bir yetki işareti olarak başını örtmelidir. (11) Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten ne erkek kadından bağımsızdır. (12) Çünkü kadın erkekten yaratıldığı gibi, erkek de kadından doğar. Ama her şey Tanrı'dandır. (13) Siz kendiniz karar verin: Kadının örtüsüz başla Tanrı'ya dua etmesi uygun mu? (14) Doğa bile size erkeğin uzun saçlı olmasının kendisini yücelttiğini öğretmiyor mu? (15) Çünkü saç, kadına örtü olarak verilmiştir. (16) Bu konuda çekişmek isteyen biri varsa şunu bilsin ki, bizim ya da Tanrı'nın topluluklarının başka bir geleneği yoktur."²⁵

Bu cümlelerin tahlilinde görmekteyiz ki, üç nolu cümlenin Eski Ahit'in Tekvin kitabının 3:16 cümlesinde geçen "... o da sana (kadına) hakim olacaktır" ifadesiyle paralellik içerisindedir. Pavlus, aynı görüşünü Efososlulara yazdığı bir mektupta da şöyle dile getirmiştir:

"... erkek de kadının başıdır... kadınlar da böylece her şeyde kocalarına tâbi olsunlar."²⁶

²³ "Corinth", *Insight On the Scriptures*, International, Bible Students Association, Brooklyn, New York, 1988, C. I, s. 509.

²⁴ Bütün bu konularda geniş bilgi için bkz. "Corinth", *Insight On the Scriptures*, C. I, ss. 508-509. Ayrıca bkz. "Expert Introduction to 1 Corinthians: The City of Corinth", Compton's Interactive Bible (Old Testament and New Testament; Concordance; Bible Dictionary; Atlas; Time Line; Expert Commentaries [Mukaddes Kitabın tamamının tefsiri]; Inspirational Commentaries, Topical Bible ve seslendirme-resimler-fotoğraflar-video kiliplerinden oluşan kelime, konu taraması yapılabilen CD), New International Version 1. 0, Compton's Home Library, Zondervan Publishing House, Cambridge, 1996.

²⁵ I. Korintoslulara, 11:3-15.

²⁶ Efososlulara, 5:23. Benzer ifadeler Yeni Ahit'in başka bölümlerinde de geçmektedir. Örneğin bkz. I. Petrus, 3:1.

Eski Ahit'teki kadının kocası karşısındaki durumunu ortaya koyan yukarıdaki ifade ile Pavlus'un bu sözleri arasında büyük bir benzerlik olduğu tespit edilmiştir.

Beşinci cümlede dua ve "peygamberlik eden" kadınların başlarının kapalı olması gerektiği, aksi durumun başlarını düşüreceği bildirilmiştir. Öncelikle, bu ifadeden kadınların da peygamberlik yapabildikleri sonucu çıkmaktadır. Aynı anlayış Eski Ahit'te de bulunmaktadır. Örneğin, Yoel'de şöyle denilmiştir:

"... Ve ondan sonra vaki olacak ki, bütün beşer üzerine Ruhumu dökeceğim; oğullarınız da, kızlarınız da peygamberlik edecekler..."²⁷

Peygamberlik yapan kadının topluma hizmet götürdüğü ve cemiyetin içinde olduğu ise Eski Ahit'te bildirilen peygamber kadınların yaşam tarzlarından anlaşılmaktadır.²⁸ Örneğin, Debora bir yandan peygamberlik yaparken diğer yandan da İsrail'e hükmetmiştir.²⁹ Yani, peygamber kadınlar cemiyetin içinde olmuşlar ve bu arada da tesettüre riayet etmişlerdir.

Daha evvel de belirttiğimiz gibi, Yahudi kadınlar sokağa tepeden tırnağa kapalı bir şekilde çıkabilmekteydiler. Kanaatimizce, Yahudi asıllı Pavlus eski dinindeki bu geleneklerin devam etmesini arzu etmiş ve özellikle de din hizmetinde bulunacak kadınların kapanmalarını istemiştir. Diğer yandan, Pavlus sadece peygamberlik yapan kadınlara değil, aynı zamanda dua eden kadınlara da başlarını kapatmalarını söylemiştir. Bu anlayış özellikle rabbinik literatür olarak bilinen Yahudi din bilgilerinin kaleme aldıkları eserlerde yoğun olarak işlenen bir konudur. Buna göre, sadece mabetlerdeki ibadet ve dua sırasında değil, fakat evinde de kadının dua ederken başını kapatmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Hatta, kadınlara ibadetlerin dışındaki vakitlerde, evde kimsenin bulunmadığı zamanlarda da başlarını kapatmaları yönünde teşviklerde bulunulmuştur.³⁰

İşte Pavlus'un Korint kadınlarından yapmalarını istediği davranış biçimi, yani dua eden ve peygamberlik yapan kadınların tesettüre bürünmelerini istemesi hem Yahudi Kutsal metinlerindeki anlayışla ve hem de o günün tesettür gelenekleri ile örtüşmektedir.³¹ Yine, bu cümleden ortaya çıkan bir diğer husus ise; Pavlus zamanında kadınların saçlarının kesilmesinin ayıp olarak değerlendirilmekte olduğudur. Pavlus'un, kadınların örtüsüz bir şekilde din hizmetinde bulunmalarının doğru olmayacağını bildiren sözlerinden, o günkü toplumun değer yargılarını referans aldığı ve buna bağlı olarak da başı açık din hizmetinde bulunacak bir kadının toplumda hoş

²⁷ Yoel, 2:28.

²⁸ Eski Ahit'te peygamberlik yaptığı bildirilen kadınlara örnek olmak üzere bkz. Çıkış, 15:21; Hakimler, 5. bab; II. Kırallar, 22:14-20; II. Tarihler, 34:22-28; Nehemya, 6:14.

²⁹ Bkz. Hakimler, 4:4-5.

³⁰ Talmud'ta bu konuda verilen örnek için bkz. *Talmud Bavli*, Yoma, 47a. Ayrıca, Yahudi kadınların ibadet sırasında başlarını kapatmalarıyla ilgili olarak bkz. Revel, H. "Woman", *The Universal Jewish Encyclopedia*, C. X, s. 565; Rappaport, Samuel, "Wig", *The Universal Jewish Encyclopedia*, C. X, ss. 517-518.

³¹ Pavlus'un bu mektubu yazdığı Korint'te Yunanlılar, Romalılar ve Yahudilerin bulunduğu, Romalılarla Yahudilerin örtülü, Yunanlıların ise örtüsüz ibadet ettikleri, bu nedenle Pavlus'un mektubunu yazarken bütün bu grupları dikkate aldığı şeklindeki yorumlar için bkz. Brewer, G. C. , *Customs and Christianity With a Special Discussion of Bobbed Hair Should Women Wear Men's Garment?*, <http://bible/acu.edu/crs/doc/ccbh/htm>, Center For Restoration Studies, Last modified on September 26, 2001.

karşılanmayan saçlı kesik kadın konumuna düşeceği uyarısını yaptığı izlenimi elde edilmektedir.³²

Altıncı cümlede ise, beşinci cümlede belirtilen husus biraz daha açıklanmış ve şöyle denilmiştir:

"Eğer kadın örtünmüyorsa saçını kestirsin, ama kadının saçını kestirmesi ya da tıraş etmesi ayıpsa, başını örtün."

Bu ifade, görüldüğü gibi, kadının örtünmemesi durumunda saçını kestirmesi istenilmiştir. Ama böyle bir durum o günkü toplumun değerlerine aykırı ve ayıp kabul edildiğinden, kadının her halükarda başını örtmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. İşte bu anlayış da Eski Ahit'in Tesniye kitabında bildirilen "hür kadınlar" ile "köle kadınlar" arasındaki ayırıcı işaret olarak görülen "saçın kesilmesi" geleneğini yansıtmaktadır. Bu konuda Tesniye'de şöyle denilmiştir:

"Düşmanlarına karşı cenge çıkacağın ve Allahın RAB onları senin eline vereceği ve onları esir olarak götüreceğin zaman, esirler arasında bakılışı güzel bir kadın görüp onu arzu eder ve karı olarak kendine almak istersen; o zaman onu evine getireceksin; ve o başını tıraş edecek..."³³

Bu metinden de anlaşıldığı gibi, hür kadın ile köle kadın arasındaki ayırıcı özelliklerden birisi de köle kadının saçını tıraş etmesi, hür kadının saçını uzatmasıdır. Dolayısıyla, o dönemlerde köle kadınların belirleyici vasfı olan saçın kesilmesi hür kadın için ayıp bir davranış olarak değerlendirilmiştir.³⁴ İşte Pavlus o günlerin önemli bir geleneği olan bu uygulamaya göre, kadınların başlarını açmalarının, saçlarını kesmek gibi ayıp olacağını söylemiş ve bu nedenle de örtünmelerini istemiştir.

Beşinci ve altıncı cümlelerde geçen "baş örtme" ifadesi ile ilgili olarak Hıristiyan din bilginleri değişik yorumlarda bulunmuşlardır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür: Bazıları Pavlus'un bu sözleriyle, kadınların kocalarına karşı saygı ve boyun eğişlerinin bir göstergesi olmak üzere, toplu ibadetlerde başlarını kapatmalarını istediğini söylemişlerdir. Bir kısmı, baş örtmenin toplu ibadetle ve zamanla bir ilgisinin bulunmadığını, çünkü bunun yaratılış olayıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmüşlerdir.³⁵ Bu nedenle de, Pavlus'un direktifinin onun yaşadığı zamanla sınırlandırılmayacağını belirtmişlerdir. Bilginlerin diğer bir bölümü, bu konunun sadece evli kadınları ilgilendirdiğini, çünkü evli kadınların, kocalarının otoriteleri altında bulduklarını bütün tavırlarıyla ortaya koymaları gerektiğini, bunun da ancak tanrısal bir yaşam tarzıyla, yani kocalarını bir baş olarak kabul etmenin sembolü olan örtünmey-

³² Burada kendisini din hizmetine adanmış rahibelerin kıyafeti hatırlanmalıdır. İşte Pavlus'un da yönlendirmesiyle bu kıyafet içerisinde karşımıza çıkan rahibeler aslında Hıristiyanlığa özgü bir kıyafeti giyinmemektedirler. Aksine, burada verdiğimiz bilgilerden de anlaşıldığı gibi, rahibelerin kıyafetleri başta Yahudilik olmak üzere diğer kültürlerden izler taşımaktadır. Bu konuda örnek olmak üzere Hititlerdeki rahibe kıyafeti için bkz. Geographical Regions: The Near East, The Hittites: Hittite Priestesses <http://www.mythinglinks.org/NearEast~Anatolia.html>; Mısırlılardaki rahibe kıyafeti için bkz. Statuette of Takushit: The Collection of Egyptian Art, <http://www.culture.gr/2/21/214/21405m/00/lm05m067.jpg>. Ayrıca Romalı rahibelerin kıyafeti için de bkz. Funeral painting of procession toward tomb of medicus: http://www.vroma.org/images/mcmanus_images/funeralprocession2.jpg, Paris, Louvre Museum. Credits: Barbara McManus, 1999, Keywords: Family, wall painting, doctor, physician, burial.

³³ Tesniye, 21:12.

³⁴ Bu konuda bkz. *The Interpreter's Bible*, Ed. Nolan B. Harmon, Abingdon-Cokesbury Press, New York, 1953, C. X, s. 127. Diğer taraftan, o dönemlerde kadınların saçlarını kesmeleri aynı zamanda onların yas içerisinde olduklarının da bir işareti idi. Bkz. aynı yer.

³⁵ I. Korintlulara, 11:7-9.

le mümkün olacağını ifade etmişlerdir.³⁶ Bir başka grup da, bu uygulamanın bütün evlilikler için bir zorunluluk olmadığını, sadece Korint'teki karı-koca münasebetleri ile ilgili gelenekleri yansıttığını iddia etmişlerdir.³⁷

Biz burada bu konudaki farklı yaklaşımlara kısaca işaret ettikten sonra, tekrar Pavlus'un sözlerine döndüğümüzde şunları görmekteyiz: Yedinci cümlede erkeğin başını örtmeme nedeni anlatılırken, onun Allah'ın benzeşiminde/suretinde olduğu söylenmiştir. Bu ifade Tekvin'de geçen "Allah insanı kendi suretinde yarattı."³⁸ cümlesinden alınmıştır. Buradaki insan kelimesi ise; genelde erkek olarak yorumlanmıştır. Çünkü, Yahudi geleneğine göre, kadın Allah'ın suretinde yaratılan insandan (erkek) alınan kaburga kemiğinden yapılmıştır.³⁹ Ayrıca, alemde bir hiyerarşik düzen bulunmaktadır. Buna göre, bütün varlıklar kendilerinden bir alt tabakada bulunanların başıdır. İşte bu yapı içerisinde kadının sıralamadaki yeri şöyledir: Tanrı, İsa, erkek ve kadın.⁴⁰ Diğer taraftan, bu hiyerarşik sıralamada, sorumluluklarına göre, "baş"ların bir işaret taşımaları gerekmektedir. Örneğin, erkek Tanrı'ya göre aşağıda olmanın ve ona karşı sorumlu bulunmanın bir alameti olarak başını kapatmamalıdır. Kadın ise; erkeğin altında ve ona karşı sorumluluk taşımanın emaresi olarak başını örtmelidir.⁴¹

Netice itibarıyla, Pavlus'un kadının başörtüsü takmasını gerektiren nedenleri sıralarken ileri sürdüğü gerekçelerin bütünüyle Tekvin'de anlatılan Yaratılış olayıyla paralellik içerisinde olduğu görülmektedir.⁴²

Sekizinci ve dokuzuncu cümlelere baktığımızda erkeğin kadından değil, kadının erkekten yaratıldığı ve yine erkeğin kadın için değil ama kadının erkek için yaratıldığı anlayışının işlendiğini görmekteyiz. Bu anlayış Eski Ahit'te geçen şu ifadelerle bire bir örtüşmektedir:

"... Adam'ın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım."⁴³; "... RAB Allah Adam'dan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı..."⁴⁴

Görüldüğü gibi, Tekvin 2:22'de kadının erkekten yaratıldığını bildiren ifade ile Pavlus'un sekizinci cümlede geçen "kadın erkektendir" sözü aynıdır. Diğer taraftan, kadının Adam'ı yalnızlıktan kurtarmak için yaratıldığını bildiren Tekvin 2:18 ile

³⁶ Bu konuda birbirleriyle ilgi kurulmaya çalışılan metinler şu şekildedir. I. Timeteosa, 2:11-14; Tekvin, 2:21-24.

³⁷ Bütün bu yorumlar için bkz. "Expert Commentary: 1 Corinthians, 11:5-6", Compton's Interactive Bible NIV. Ayrıca örtünmenin ve peçe takmanın bakirelerle ilişkilendirilmesi konusundaki yorumları görmek için bkz. On the Veiling of Virgins, http://www.ccel.org/fathers2/ANF-04/anf04-09.htm#P545_113997, Last updated on May 27, 1999.

³⁸ Tekvin 1:27. Bu konu Yakubun Mektubu'nda da şöyle belirtilmiştir: "... Allahın benzeşiminde yaratılmış olan insanlara..." Bkz. Yakubun Mektubu, 3:9.

³⁹ Bkz. Tekvin, 2:21-22.

⁴⁰ Bu konuda bkz. *The Interpreter's Bible*, C. X, s. 126. Aynı yerde kölelerin bir efendisi bulunduğu gibi efendilerin de bir efendisi olduğu belirtilmiştir. Pavlus'un da bu gerçeği vurgulamak için böyle bir anlayışı ileri sürdüğü, buna göre evde de bir başın bulunması gerektiği, onun ise erkek olduğu ifade edilmiştir.

⁴¹ Bkz. *The Interpreter's Bible*, C. X, s. 127. Yine, kadının baş örtüsünün erkeğin aşağısında olmasının ve onun kontrolü altında bulunmasının bir işareti olarak gösterildiği yorumlarda, kadınların evlenmeden önce evde babalarına, evlendikten sonra ise kocalarına karşı sorumluluklarını belirtmek için örttükleri söylenmiştir. Bkz. aynı yer.

⁴² Bu konudaki yapılan yorumları görmek için ayrıca bkz. Röslers, Augustine & Fanning, William H. W., "Woman", *The Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton Company Online Edition, Volume XV, 1999, <http://www.newadvent.org/cathen/15687b.htm>.

⁴³ Tekvin, 2:18.

⁴⁴ Tekvin, 2:21-23.

Pavlus'un dokuzuncu cümlede geçen "kadın erkek için yaratıldı" sözü de örtüşmektedir.

Onuncu cümlede melekler yüzünden kadının başının üzerinde bir işaret taşıması anlayışı Pavlus'un meleklerin, özellikle, ibadetlerde hazır buldukları ve cemaati gözettikleri inancıyla irtibatlandırılmıştır.⁴⁵ Pavlus meleklerin insanları gözettiklerini yine Korintoslulara yazdığı birinci mektubun 4. babındaki bir cümlesinde şöyle dile getirmiştir:

"... çünkü dünyaya, meleklerle ve insanlara bir temaşa olduk."⁴⁶

Pavlus'un meleklerin insanlara nezaret ettiği anlayışı da Eski Ahit'e dayanmaktadır. Örneğin Vaiz'de şöyle denilmiştir:

"Ağzını bırakma ki, bedenine suç işlettirsin; ve meleğin önünde: O yanlış oldu, deme..."⁴⁷

Pavlus'un onuncu cümlede meleklerden bahsetmiş olmasının nedeniyle ilgili olarak da şöyle denilmiştir:

"Melekler bir Hıristiyanın kurtuluşunun bütün yönleriyle ilgilenmekte, bu bağlamda da ibadetlerin doğru bir şekilde yerine getirilmesi hususuna da son derece duyarlı bulunmaktadır."⁴⁸

İşte Pavlus, insanların meleklerin önünde ve gözetiminde olduğu inancını işleyerek, kadınların melekler önünde kendilerine dikkat etmeleri gerektiğini, bunun da bir işaretle tescil edilmesi lazım geldiğini bildirmiştir. Pavlus'a göre bu işaret ise kadınların saçlarını kapatmalarındır.

On birinci cümlede geçen, "kadın erkeksiz erkek de kadınsız yapamaz" ifadesi Tekvin'deki "insan... karısına yapışacak ve bir beden olacaklardır"⁴⁹ metni ile; on ikinci cümledeki "kadının erkekten, daha sonra da erkeğin kadından olması" anlayışını dile getiren ifadeler de Tekvin, 2:21; 3:16; Eyub, 14:1 metinleriyle benzerlik göstermektedir.

On üçüncü cümlede kadının kapanması ile ilgili anlayışın pekiştirilmesine yönelik olarak şu soru yer almaktadır:

"Siz kendi nefsinize hükmedin; kadının örtüsüz Allah'a dua etmesi yakışır mı?"

Pavlus bu soru ile bir yandan vicdanlar üzerinde bir baskı oluşturarak kendi yaklaşımının doğruluğunu göstermeye çalışmış, diğer yandan da başkalarını kendi gibi düşünmeye çağırmıştır.

On dört ve on beşinci cümlelerde de kadının erkekten farklı olarak saçlarının uzun olmasının kendisine bir izzet kazandırdığı belirtilmiştir. Burada da, kadının izzetinin sebebi saçının uzunluğuyla ilişkilendirilmiştir. Bu yaklaşım, daha evvel temas ettiğimiz, köle kadınların izzet sahibi olmadıkları anlayışının ve bu anlayışın bir göstergesi olarak saçlarının tıraş edildiği geleneklerin Pavlus'un sözlerine yansımından başka bir şey değildir.

Konu ile ilgili son cümlede Pavlus, nihai düşüncesini bildirmiş ve bu konuda çekişmek isteyenlere karşı kesin tavrını ortaya koymuştur. O bu konuda söylediklerine itiraz edilmemesi için "Tanrı'nın topluluklarında başka bir gelenek bulunmadığı"ni

⁴⁵ Bu konuda bkz. *The Interpreter's Bible*, C. X, s. 129.

⁴⁶ I. Korintoslulara, 4:9.

⁴⁷ Vaiz, 5:6.

⁴⁸ *Expert Commentary*: I Corinthians, 11:10, Compton's Interactive Bible NIV.

⁴⁹ Tekvin, 2:24.

söyleyerek konuyu kapatmak istemiştir. Nitekim Pavlus, cemaatine öğretiler konusunda çekişmemeleri ve fikir yürüterek "mubahase" yoluyla sorgulamaları hususunu bir başka mektubunda yaptığı uyarıda da şu şekilde ifade etmiştir:

"Eğer bir kimse farklı talim öğretirse ve sağlam sözlere, Rabbimiz İsa Mesih'in sözlerine ve takvaya göre olan talime razı olmazsa, bir şey bilmeyerek kibirlenmiştir, fakat mubahaseler ve kelime kavgalarından dolayı illetlidir...⁵⁰"

İşte, bu ifadeden de anlaşıldığı gibi, Pavlus tartışmaların kişiye zarar verdiğini ileri sürmüş, bu nedenle de kendilerine her ne öğretiliyorsa kabullenmelerini söylemiştir. Dolayısıyla, o kadınlar ve başörtüsü bağlamındaki sözlerinin de çekişme konusu yapılamayacağını, çünkü "Tanrı'nın topluluklarındaki uygulamanın bu yönde olduğu"nu belirtmiştir. Bir diğer ifade ile, kadınlar erkeklerin aşağısındadırlar ve bunun bir emaresi olarak başlarını örtmelidirler. Özellikle de, peygamberlik ve dua yaptıkları zamanlarda, meleklerin de varlığını gözeterek, saçlarını kapatmalıdırlar. Bu konuda çekişme olmaz, müsamaha da gösterilmez.

Buraya kadar yaptığımız incelemelerden anlaşıldığı üzere, Pavlus Eski Ahit'te geçen metinlerden hareket etmek suretiyle, erkeklerin kadınlar üzerinde bir konuma sahip olduklarını bildirmiştir. Ayrıca, Yahudi gelenekleri başta olmak üzere, diğer kavim ve milletlerin adetlerine göre kadınların tesettüre riayet etmelerini de istemiştir. Bu durum onun eski dinindeki, yani Yahudilikteki kadının erkek yanındaki konumunu belirleyen temel anlayışı ve çevre kültürlerin örfünü yeni dinine aktarmaya çalışmış olduğunu göstermektedir.

Nitekim, bu durum Hıristiyan din bilginlerinin bir kısmınca da dile getirilmiş ve Pavlus'un Korintlilere hem o dönemdeki yerleşik adetlere, hem de kendi eski ataerkil Yahudi geleneklerine göre hitap ettiği belirtilmiştir.⁵¹

Pavlus her ne kadar sünnet olma, oruç tutma gibi bir kısım Yahudi örf ve adetlerini değiştirmeye gayret etmiş olsa da, öte yandan onun kadınlarla ilgili gelenekleri muhafaza etmeyi amaçladığı da bir hakikattir.⁵² Özellikle, baş örtüsü geleneğinin devam ettirilmesi konusundaki çabasının arkasında ise onları koruma gayreti bulunmaktadır. Çünkü ona göre, kadınların saçları kısa bir şekilde ya da başları açık olarak toplum içine çıkmaları durumunda hem maddi hem de manevi açıdan bir takım kayıplara uğramaları kaçınılmazdır.⁵³ Bu nedenle de kadınların kapanmaları gerekmektedir.

Kanaatimizce, onun bu endişesi, daha önce de bahsettiğimiz, Korint'in bir cinsel pazara dönüşmüş olma gerçeğinden kaynaklanmıştır. Hatırlanacağı üzere, Korint'te hür kadınların sokaklarda başı açık bir şekilde gezinmeleri durumunda, onların başlarını örtmeyen köle kadınlarla karıştırılmaları mümkün olabilirdi. Pavlus'a göre, böyle bir durumda ise hür kadınların taciz edilmeleri riski ortaya çıkabilirdi.

⁵⁰ I. Timoteosa, 6:3-4. Pavlus bir başka mektubunda da şunları söylemiştir: "İmdi öyle ise, ey kardeşler, sabit durun ve gerek sözle gerek mektubumuzla öğretildiğiniz talimatı tutun" (II. Selaniklilere, 2:15). Pavlus'un kendiliğinden konuşmadığı ve öğretisini doğrudan Tanrıdan aldığı şeklinde ki inanışa göre, bizzat İsa da Pavlus'a bazı şeyleri bildirmiştir. Bu yorumlar için bkz. Wee, Peter H. L, *Woman's Head Covering & The Glory of God*, <http://web.singnet.com.sg/~syeecc/literature/headcover.html>.

⁵¹ *The Interpreter's Bible*, C. X, s. 124

⁵² *The Interpreter's Bible*, C. X, s. 125

⁵³ *The Interpreter's Bible*, C. X, s. 128.

Diğer taraftan, yine ona göre, şayet başlarını açacak olurlarsa, o zaman kadınların insanları gözetleyen melekler önünde hataya düşmeleri ve böylece kurtuluş imkanını kaybetmeleri de söz konusu olabilirdi.

Bize göre, Pavlus'un bu anlayışının arkasında, onun pek çok yere gitmesi ve dolayısıyla dolaştığı yerlerdeki kültürlerin önemli ölçüde etkisi altında kalmış olması yatmaktadır. Çünkü, Pavlus'un özellikle tesettür ile ilgili söylediklerinin arka planında, başta Yahudi gelenekleri olmak üzere, o dönemlerde Filistin'de idareyi elinde bulduran Romalılardan, Pavlus'un mektubunu gönderdiği ve bir cinsel pazara dönüşen eski Yunan şehri Korintlilerin, yine Pavlus'un seyahatleri sırasında uğradığı kavim ve toplulukların adetlerinin bulunduğu tespit edilebilmektedir. Bu durum Pavlus'un her ne kadar Hıristiyanlığa dönmüş ve daha sonra bu dinde önemli bir fonksiyon icra etmiş olsa bile, yine de onun eski inanç ve adetlerinden kopmadığını, bilinç altında Yahudiliği hep muhafaza ettiğini, üstelik başka din ve kültürlerin etkisinde kalmaktan da kurtulmadığını ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Hayatı boyunca hareketli bir şekilde yaşayan Pavlus'un düşüncelerinin oluşması sürecinde, Yahudilikten getirdiği alt yapıya diğer kültürlerin de önemli bir katkı sağladığı görülmektedir. Onun kadınların konumu ile ilgili sözleri ve özellikle de tesettür konusundaki beyanları Eski Ahit ve Talmut'taki ifadelerle aynıdır. Buna ilave olarak, yine onun tesettüre bakışı içinde yaşamak durumunda kaldığı kültürlerdeki gelenekleri de yansıtmaktadır. Dolayısıyla, incelediğimiz metinler çerçevesinde, Pavlus "kadın" ve "tesettür" konularında yeni bir şey söylememiş, sadece - Yahudiliğin ve diğer kültürlerin örf ve adetlerinin tesiri altında- eski geleneklerden sapma eğiliminde olan Korint kadınlarını uyarmıştır.

Sonuç olarak, Pavlus'un Korintlilere yazdığı birinci mektubun 11. babının 3-16 cümlelerinde ifade ettiği kadınlarla ve tesettürle ilgili görüşleri o günün kültürel değerlerinin dile getirilmesinden ibarettir. Hıristiyanlık öğretisi adına da orijinal ve yeni bir fikir değildir. Aksine, onun bu konudaki tavrı, eski dininin inançlarını ve o dönem kültürlerinin uygulamalarını, "Size teslim ettiğimi ben RAB'den aldım" söylemiyle, yeni dinine taşıma gayreti olarak görünmektedir.